

Magyarország gazdasága a dualizmus korában

– *vetíthető oktatási segédanyag* –

Keglevich Kristóf

Budapesti Fazekas Mihály
Gyakorló Általános Iskola
és Gimnázium

Budapest, 2021

dual. – gazdasági virágkor
tőkés gazd., gyárak
állami szerepvállalás

(részlet *BENCZÚR GY.*
festményéből)

1. Államháztartás

– 1867: XIV. tc. – ?

teljes kereskedelmi és vámunió

közös pénz és jegybank

→ tőke és munkaerő szabad áramlása

kvóta: 30 – 70%

tízévente megújítandó

– ~ kiépítése: LÓNYAY MENYHÉRT

– O-M. Bank: közös jegybank

– 1892: forint → korona

• áttérés **Ag-alapról** Au-alapra

• WEKERLE SÁNDOR

pénzügymin., min. eln. 1892 –95

(1889–1892)

1906–10

(sváb) polgári családból

1917–18

(*BENCZÚR GY.*
festménye,
részlet, 1911)

(Bp. V. ker., Kamermayer Károly tér)

2. Banki és hitelrendszer

– első m. bankok: reformkor

← Pesti Hazai Első Takarékpénztár (1840)
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank (1842)

– új nagybankok:

pl. M. Általános Hitelbank (ROTSCHILDOK)
M. Földhitelintézet

– külföldi tőke is

→ ez a gazdasági fejlődés egyik forrása

→ magyar tőke megerősödése

– bankok → iparba; RT-ok

3. Vasútfejlődés

– 1846: Pest-Vác vonal, 1847: Pest-Szolnok vonal

– kamatbiztosítási törvény (1867/68): az állam a magántőke által épített vasutaknál veszteség esetén is garantálja a biztos profitot

– BAROSS GÁBOR: a vasminiszter →

közmunka- és közlekedésügyi min. 1886–1889

kereskedelmi min. 1889–1892 †

(BARABÁS M.
festménye)

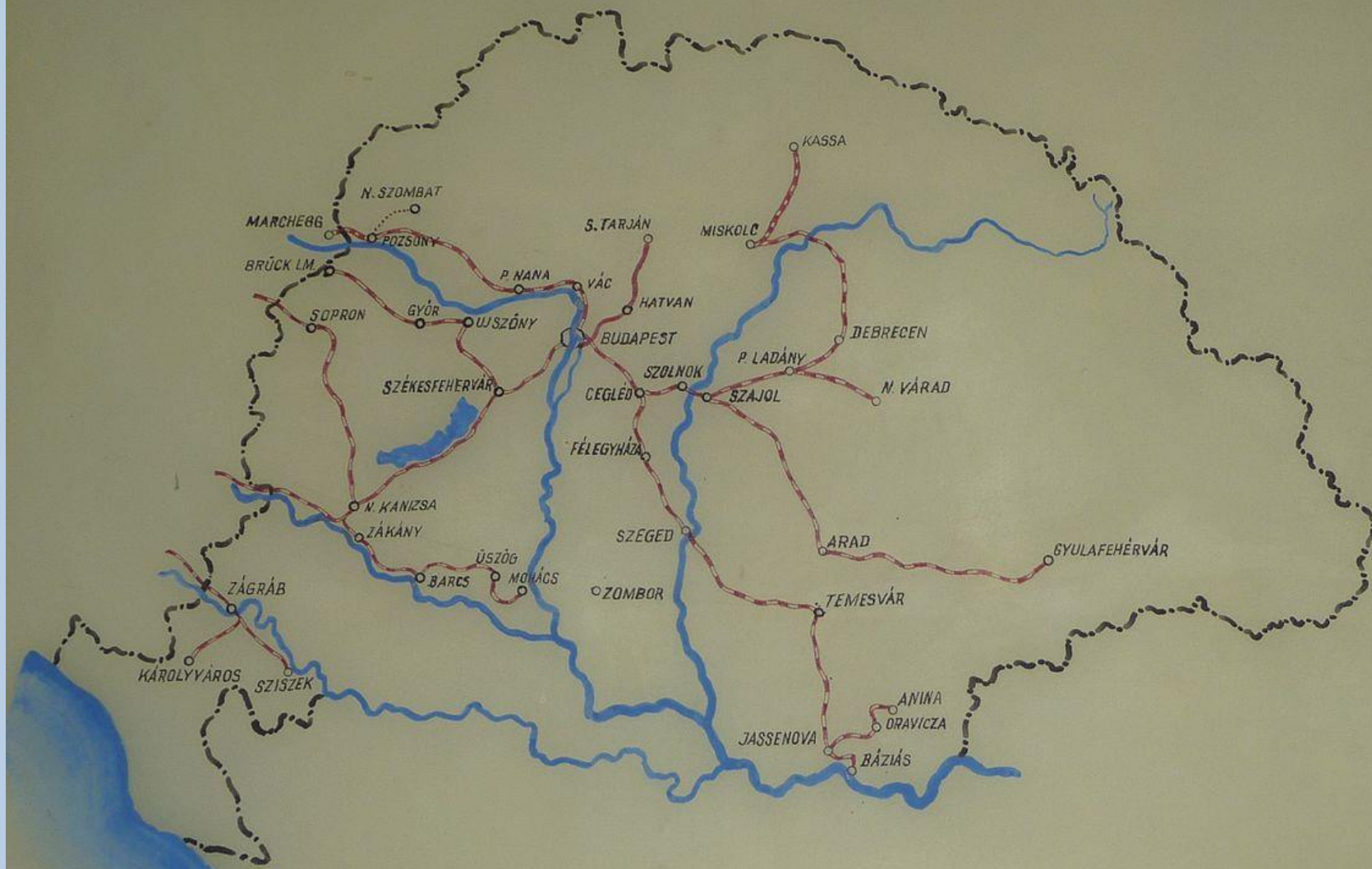
FÁY ANDRÁS

1786-1864

HALADÓ ÍRÓ ÉS POLITIKUS
A TAKARÉKOSSÁG GONDOLATÁNAK
MAGYAR ÚTTÖRŐJE
KEZDEMÉNYEZÉSÉRE E HELYEN
ALAKULT 125 ÉVVEL EZELETT
A PESTI HAZAI ELSŐ
TAKARÉKPÉNZTÁR EGYESÜLET

MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI
TÁRSASÁG
ORSZÁGOS TAKARÉKPÉNZTÁR
1964

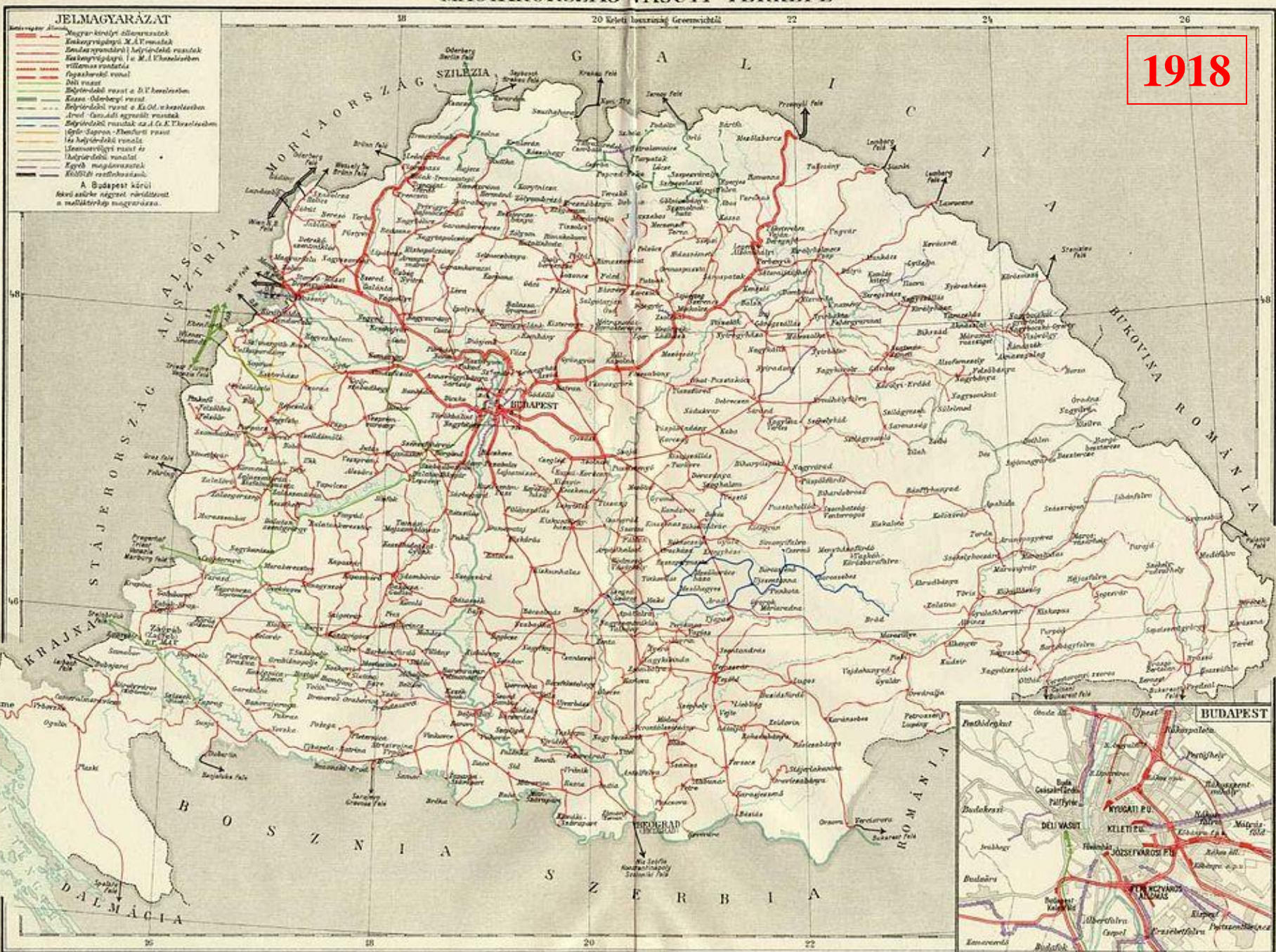
A TÖRTÉNELMI MAGYARORSZÁG VASUTHÁLÓZATA 1869-ben

MAGYARORSZÁG VASUTI TÉRKEPE

1918

- JELMAGYARAZAT**
- Magyar-keleti államhatár
 - Szomszédorsági N.A.T. határ
 - Szomszédorsági K. A.T. határ
 - Szomszédorsági helyértékelés határ
 - Keleti vasút
 - Déli vasút
 - Szomszédorsági vasút a B.F. állomás
 - Keleti állomások vasút
 - Szomszédorsági vasút a K.O.D. állomások
 - Árval - Gamsáti agrarközlekedési vasút
 - Szomszédorsági vasút az A.G.E.T. állomások
 - Órfa-Sárvíz - Körmörcsi vasút
 - Szomszédorsági vasút az állomások
 - Szomszédorsági vasút az állomások
 - Egyéb megismerés
 - Közbiztonsági vasutak
- A Budapest körül fekvő vasúti csomópontok részletes és megalapozott magyarázata.

BAROSS G.

→ magánvasutak államosítása (= megvásárlása)

≠ kommunista államosítás (1919, 1945 után)

→ MÁV (1869): Magyar Királyi Államvasutak

jó minőségű sínek, kiváló mozdonyok

tisztaság, szépség, pontosság

vasutas: biztos állás, megbecsült státus

→ személyszállítás: zónatarifa-rendszer

a díjszabás egységesítése

a távoli utazások olcsóbbak

a 25 km-nél rövidebb és a 220 km-nél hosszabb

utak árát egységesítette

jelmondata megvalósul: „Azt akarom,

hogy a brassói ténsasszony is

Budapestre jöjjön kalapot venni!”

→ vasúthálózat dinamikusan fejlődik

1849–1867: 2046 km új vasút épül (114 km / év),

1900-ig Σ kb. 17 ezer km

Bp.-centrikus + külső kör + szárnyvonalak

*Szobra a Baross téren
(SZÉCSI ANTAL alkotása, 1898)*

Vasút és Trianon – !!!

– vasutak szerepe

! beruházás: Fe, acél, fa, kőszén
piacbővítés
stratégiai célok

(katonai mozgósítás)

4. Folyószabályozások

→ hajózás

→ árvízmentesítés

→ vasút / közútépítés

→ több termőföld

– kubikusok: agrárproletár vándor/idénymunkások

(bér ~ m³ = **Kubikmeter** kitermelt föld)

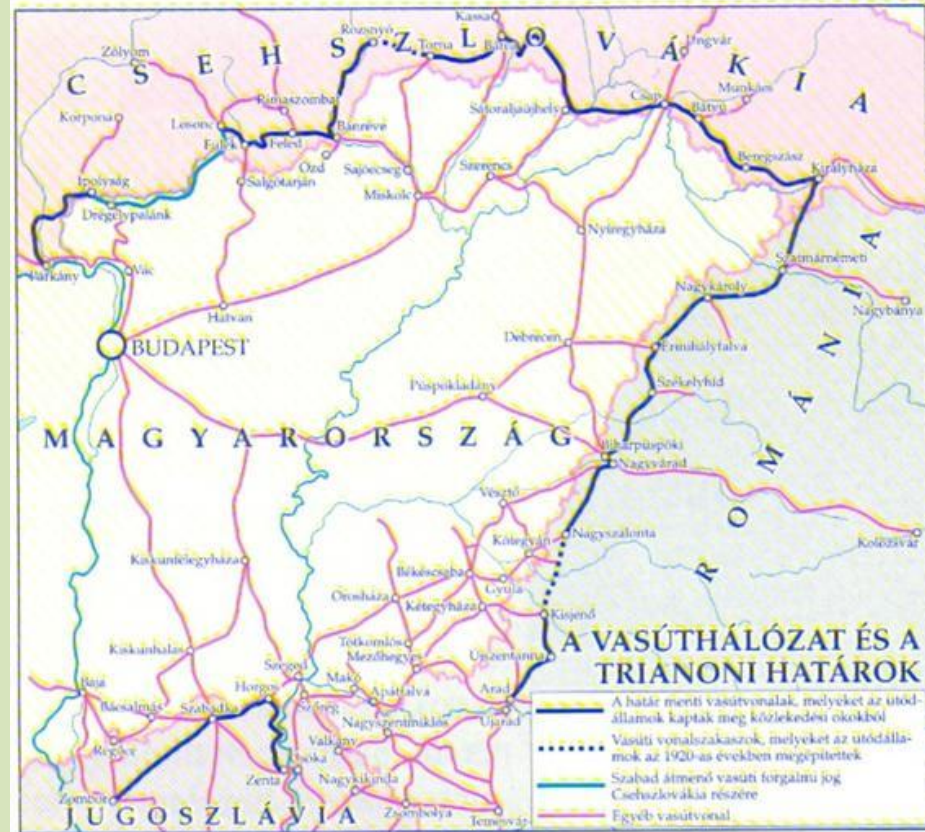
– pl. Tisza-szabályozás (1850'–79, VÁSÁRHELYI PÁL [†1846], PIETRO PALEOCAPA

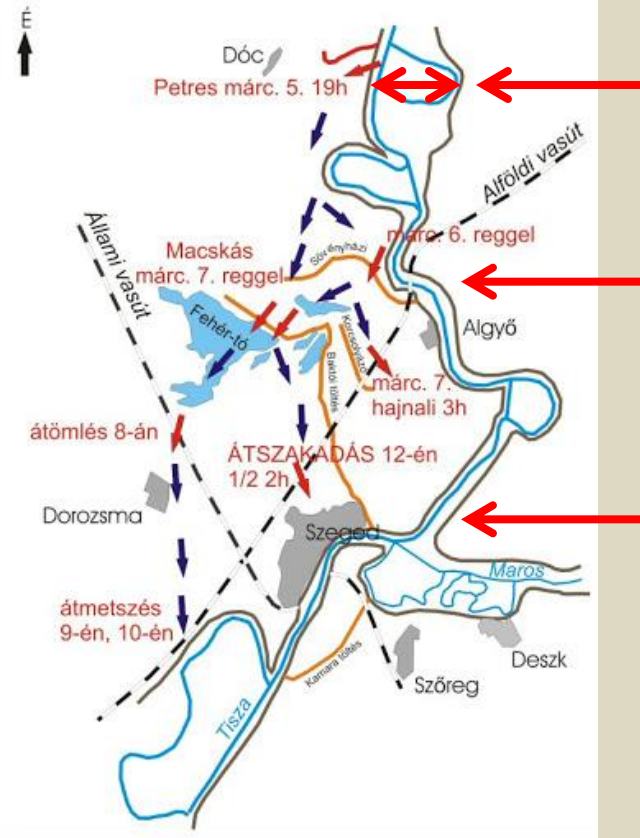
122 kanyarulatátvágás

tervei)

a folyó összhossza: 1419 → 962 km; 133 km új meder és 4500 km gát épül

mellékfolyókkal (Szamos, Zagyva, Körös, Maros stb.) együtt

1879: szegedi nagyárvíz

- ← a magas belvárosi telekárak miatt túl szűkre hagyott hullámtér
- ← gyakorlatilag duzzasztóművet építenek a város fölött

– második Vaskapu-szabályozás

← (1890–99)

[első: Széchenyi, 1830-as évek]

– Fiume: tengerhajózás

– úthálózat, postahivatalok, távíróberendezések

5. Mezőgazdaság korszerűsödik

- OMM: egységes vámterület, széles piac a magyar gabonának
- Mo.: agrárexport → Au. (a határon túlra is, főleg Német Cs.-ba)
vetélytársak: Oroszország, USA
- dem. robbanás → olcsó munkaerő
- folyószabályozások → mwzőgazdasági területek
- fajtanemesítés

lótenyésztés (híres ménesek: Bábolna, Mezőhegyes, Hortobágy)
filoxéra (1880'–1890') = szőlőgyökértetű

„szilokféreg” [a korabeli magyarban]

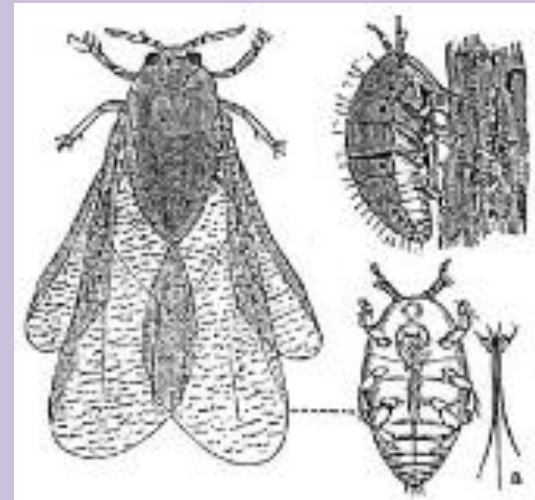
→ a mo.-i szőlők kb. 90%-a (!) megsemmisül

→ szőlőket újra kell telepíteni

→ amerikai alanyra történő oltás

→ Tokaj: mai furmint-hárslevelű arculat

- a gépesítés üteme a századfordulóra megtorpan
- modernizáció: nagybirtokok (tőke!)

Viteus vitifoliae

*A filoxéra miatt eltűnt budai szőlő és bor...
(1890, Gellérthegy)*

6. Állami iparpártolás

- iparpártoló törvények (1880-as évektől)
- kisipar > nagyvállalatok is megjelennek
- élelmiszeripar: legjelentősebb

a) malomipar (Bp.)

MECHWART ANDRÁS

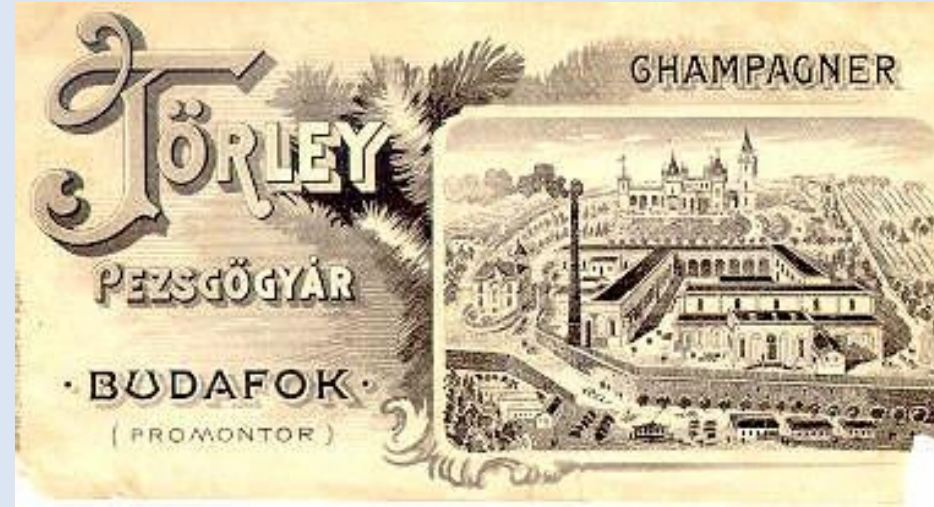
→ kéregöntésű hengershék

b) cukor~

c) szesz~

sörgyártás – eu.-i színvonal

TÖRLEY JÓZSEF budafoki pezsgőgyáros

d) húsipar

PICK MÁRK

→ szalámi (1869-től, Szeged)

nem fogyasztja saját szalámiját, mivel zsidó

1948: államosítás; 1992 → RT

HERZ ÁRMIN → szalámi (1888, Soroksári út., Bp.)

(2009: az államosítás után 1994-ben újr alapított cég beolvad a Pickbe)

e) *édességipar*

pl. STÜHMER FRIGYES (1843–1890)

német szül. cukorkagyáros,
1866 → Mo.

1941 → Tibi csoki

↳ ma a Bonbonetti része

– nehézipar

a) *Szén- és acélipar*

Gömör-Borsod (pl. Salgótarján, Ózd)

Krassó-Szörény

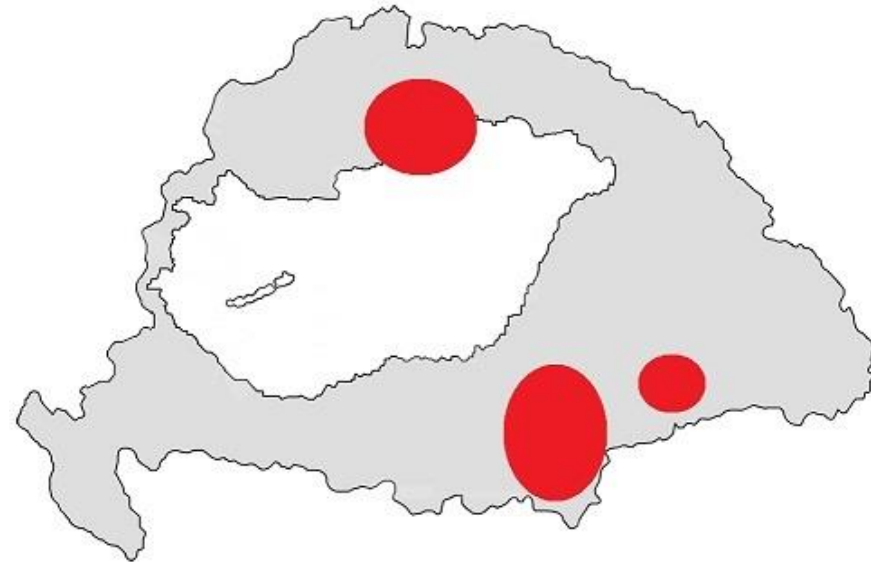
Vajdahunyad

b) *gépgyártás*

Ganz Gépgyár (Buda, **Víziváros**)

WEISS MANFRÉD (1857–1922)

csepeli gépgyára

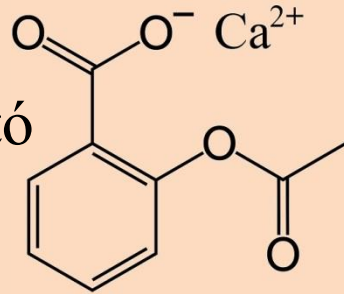
További 1941. évi reklámok

7. Gyógyszeripar

– RICHTER GEDEON

Kalmopyrin:
lázcsillapító

Hyperol ($\text{H}_2\text{O}_2 - \text{NH}_2\text{CONH}_2$):
fertőtlenítőszer

† 1944 (72 évesen) →

+ Chinoin, Egis

↓
Sanofi, fr.

↓
Servier, fr.

8. Tudományos felfedezések

– DÉRI-BLÁTHY-ZIPPERNOWSKY → transzformátor

– KANDÓ KÁLMÁN → villamos mozdony

– BÁNKI DONÁT, CSONKA JÁNOS → karburátor = porlasztó

– PUSKÁS TIVADAR → telefonközpont

II. ip. forr.

mo.-i
felfede-
zések!

A képek forrása

Címdia – Tízkoronás (1915)

<https://galeriasavaria.hu/termekek/reszletek/numizmatika-penz-erme/3471535/1915-Osztrak-Magyar-monarchia-10-korona-papirpenz-bankjegy-1-forintrol-KIARUSITAS-AKCIO/>

2. dia – Lónyay, Wekerle

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e8/Lonyay_Menyhert.jpg

<http://mek.oszk.hu/01900/01905/html/index243.html>

3. dia – Fáy-emléktábla, Baross

<https://www.kozterkep.hu/2779/fay-andras-emlektabla#vetito=396079>

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/ba/Baross_G%C3%A1bor.jpg

4. dia – Vasúthálózat 1869-ben

https://mfor.hu/cikkek/mfor/145_eve_felvasaroltak_a_csodbe_ment_Eszaki_Vasutat.html

5. dia – Mo. vasútvonalai 1918-ban

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/12/Railways_Croatia-Slavonia_and_Hungary.jpg

6. dia – Baross-szobor a Keleti pályaudvar előtt

<https://infovilag.hu/baross-gabor-rijeka-fiume-horvatorszag/>

7. dia – Vasúthálózat és trianoni határok (História 2008/6-7. 10. p.)

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0038_foldrajz_TothAntal/ch01s21.html

8. dia – Szeged nagyárvíz

http://www.ativizig.hu/vizugyimuzeum/megem_2008_fia.aspx

https://index.hu/kultur/2019/09/05/szeged_nagy_arviz_tisza_lajos_ujjaepites_alfold_chicagoja_vizugyi_emlekhely/

<http://pereiarpad.atw.hu/cikkek/alduna/alduna.html>

9. dia – Filoxéra

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d2/Dactylosphaera_vitifolii_1_meyers_1888_v13_p621.png

10. dia – A Gellért-hegy 1890 körül

https://pestbuda.hu/cikk/20161024_az_eltunt_budai_szolo_es_bor_nyomaban

11. dia – Törley, Pick

<https://gradsubotica.co.rs/a-pezsgo-csaszara-torley-jozsef/torley-2/>

<https://akibic.hu/2014/07/15/nem-minden-szalami-pick-de-minden-pick-szalami-zsido/>

12. dia – Tibi csoki

https://hvg.hu/gasztronomia/20121127_Tibi_es_az_ukranok

13. dia – Tibi csoki

<https://www.bonbonetti.hu/tibi/>

14. dia – Richter Gedeon, Kalmopyrin

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Richter.tif>

<https://fitoterapiakalauz.hu/143-eve-szuletett-a-kalmopyrin-megalkotoja/>

A letöltések időpontja: 2021. május 2.